

ויגש

אפילו לאזניו ומביאין ראי' מן התוספ' תאי' יכול יהא משמיע לאזניו¹⁰ כבר פירש בחנה וקולה לא ישמע, ומיהו בגמרא דידון¹¹ אינו ממעט אלא השמעת קולו דמשמע שמשמיע קולו לאחרים אבל לאזניו יכול להשמיע והכי איתא בהדיא בירושלמי¹² יכול יהא מגבין קולו בתפ' לתו כבר פירש בחנה וקולה¹³ לא ישמע.

ב. והנה, אף שלכו"ע אסור להשמיע קולו לאחרים, איתא בירושלמי¹⁴ „רבי יונה כד הוי מצלי בכנישתא הוה מצלי בלחשה וכד הוה מצלי גו ביייתא הוה מצלי בקלא עד דילפון בני ביתא צלותי מיני”.

ובטור¹⁵ למד מירושלמי זה, ד„אם משמיע קולו . . . שילמדו ממנו בני ביתו מותר”, ומפרשים בזה¹⁶, דלהטור הא

א. בדין תפלה בלחש איתא בזהר פרשתנו: „לא אצטריך לי' לבר נש ל' משמע קלי' בצלותי' אלא לצלוא בלחש בההוא קלא דלא אשתמע ודא היא צלותא דאחקבלת תדיר, וסימניך והקל נשמע, קל בלא וא"ו נשמע, דא היא צלותא דהיא בחשאי דכתיב בחנה וקולה לא ישמע דא היא צלותא דקב"ה קביל. כד אתעביד גו רעותא וכוונה ותקונא כדקא יאות וליחדא יחודא דמרי' כדקא יאות בכל יומא”.

וכתבו מפרשים¹⁷, שמדברי הזהר נראה, דהדין דלא ישמע קולו היינו לא רק שלא ישמיע קולו לאחרים אלא „אפילו הוא עצמו לא ישמע קולו”. והכי משמע גם בזהר פ' ויקהל: „ואי ההיא צלותא אשתמע לאודנין דבר נש לית מאן דציית לה לעילא . . . ותו דמלה דצלותא אתאח- דא בעלמא עילאה ומלה דעלמא עילאה לא אצטריך למשמע”.

אמנם להלכה נפסק ברמב"ם¹⁸ (וכן בשו"ע¹⁹) „ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו”, וכתב הטור²⁰, „יש אומרים הא דאמר שלא ישמיע קולו בתפלתו שצריכה שתהי' בלחש עד שלא תשמע

(1) רי, א.

(2) פרשתנו מה, טז.

(3) ש"א, יג.

(4) של"ה רנ, סע"א (מספר דרך חיים). הובא בניצוצי אורות להחידא לזהר שם.

(5) רב, א. הובא בשלי"ה שם. וכ"כ בב"י (בפי' הזהר ויקהל) לטור א"ח סקמ"א וס"י קא כבדק הבית. פרי"ח לא"ח סק"א סק"ב. וראה לקמן הערה 30.

(6) הל' תפילה פ"ה ה"ט.

(7) א"ח ס"י קא ס"ב.

(8) א"ח שם.

(9) ברכות פ"ג, ט.

(10) בתוספתא לפנינו ליתא תיבה זו. ובביאור הגר"א לשו"ע א"ח שם ס"י קא (ד"ה ומשמיע) כ' שט"ס בתוספתא (שמובאה בטור). אבל הרי כן הביא מתוספתא (וכמ"ש בגר"א שם) בחי' הרשב"א ברכות שם (לא, א. הועתק בב"י שם) וטור (כפנים). אגור הל' ברכות סקמ"י. וכן הובא מתוספתא גם במלכת שלמה לברכות (פ"ב מ"ג). וכ"ה בתוספתא צוקר-מאנדל (ע"פ כת"י ערפורט). וגם במאירי ברכות שם (לא, א) הביא כן, אלא שסמ"מ „מ"מ בברייתות שלנו אין גורסין בה לאזניו”.

(11) ברכות לא, א.

(12) ברכות רפ"ד.

(13) בירושלמי לפנינו „וחנה היא מדברת על לבה”, אלא שלולא שם מביא הלימוד כפנים.

(14) מהר"י אבוהב – הובא בב"י שם. וראה בב"י שם לפני', שגם הרשב"א ריש פרק ה' דברכות (לא, א) מפרש כן בירושלמי ולפי גירסת המרדכי כו' שגורס כי היכי דילפי מיני' הדבר מבואר כדברי רבינו (הטור).

למתפלל שצריך שתהא תפלתו בלחש²².
וצ"ב בטעם חילוקי הגירסאות.

ויש לומר בזה:

בגדר השמעת קול בתפלה יש בכלל ב' דינים, דין איסור השמעת קול ב' תפלתו [וע"ד מ"ש בברייתא לעיל¹⁵ שם "המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמונה", "המגב" קולו בתפלתו הרי זה מגביא השקר"] ודין מצוה דתפלה בלחש מצד עצם גדר התפלה, ובדין זה גופא יש לומר בב' אופנים: א) שהדין הוא מצד גדר דיבור תפלה, דצ"ל תפלה בלחש, ב) דהוא דין בכוננת התפלה, דמצד גוף התפלה שהיא "עבודה שבלב" צ"ל התפלה בלחש דוקא.

ויש לומר שג' אופנים הנ"ל מודגשים בחילוקי הגירסאות בהלימוד מתפלת חנה: לפי הגירסא שלפנינו, "מכאן שאסור להגב" קולו בתפלתו", הלימוד הוא (כ) פשטות הלשון) האיסור להגב" קול, שהוא כאיסור צדדי: לגירסת הרשב"א והרא"ש, "מכאן למתפלל¹⁶ שלא ישמיע קולו בתפלתו", ה"ז נוגע לגוף ענין התפלה, אבל בשייכות להדיבור תפלה, דאופן הדיבור צ"ל שלא ישמיע קולו: ואילו לגירסת הרי"ף, "שצריך שתהא תפלתו בלחש", שכ' בלשון חיובי, ה"ז לפי שתפלת לחש הוא מעצם החפצא תפלה עבודה שבלב.

ויש לומר, דבזה פליגי גם הרמב"ם והשו"ע. דהנה הרמב"ם כ' "לא יגבי" קולו בתפלתו ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאוזניו בלחש ולא ישמיע קולו אלא אם כן ה' חולה או שאינו יכול לכיין את לבו עד שישמיע קולו הרי זה מותר", ובשו"ע כ' המחבר, "ולא יתפלל בלבו לבד אלא

"דילפין מיני" בני ביתי" – שהוא ה' עושה לתכלית זה, ופירוש עד כלשון כד"י (שילמדו אנשי ביתו התפלה), אבל בב"י¹⁸ מפרש "שהי" מגבי" קולו עד שהי" נמשך מזה במקרה דילפין מיני" בני ביתי" אע"ג דתניא המגבי" קולו בתפלתו הרי זה מגביא השקר¹⁵ הא איתמר עלה¹⁵ דאם אינו יכול לכיין בלחש מותר כו"¹⁶.

ונמצא, שיש פלוגתא בטעם ההיתר להשמיע קולו לאחרים, דלדעת הטור מותר להגב" קולו אפילו רק כדי ש' ילמדו אנשי ביתו להתפלל, משא"כ לדעת הב"י ההיתר הוא רק כאשר ע"י הגבחה הקול יוכל לכיין כדבעי.

ג. ונראה לבאר כ"ז בהקדם, דמקור דין זה נלמד בגמ' מ"ש בחנה – (כנ"ל) "וקולה לא ישמע" – "יכול ישמיע קולו בתפלתו כבר מפורש על ידי חנה שנאמר וקולה לא ישמע", ולהלן שם בגמ' "כמה הלכתא גברותא איכא למש' מע מהני קראי דחנה. . . וקולה לא ישמע מכאן שאסור להגב" קולו בתפלתו".

ומצינו בזה כמה גירסאות: בגמ' לפנינו, הגי' (כנ"ל) "וקולה לא ישמע מכאן שאסור להגב" קולו בתפלתו", ובחי' הרשב"א¹⁸ הגי' "מכאן למתפלל שלא ישמיע קולו בתפלתו" (ועד"ז הוא ברא"ש¹⁹ וטור²⁰), ובריי"ף א"י²¹ "מכאן

(15) ברכות כד, ב. הובא בטור שם.

(16) ומסיים בב"י שם: וכן פירשו הר' יונה (ברכות שם ד"ה אבל) והרא"ש בפרק מי שמתו (ס"מ).
(מ").

(17) בירושלמי ברכות רפ"ד – "מכאן שלא יגבי" אדם את קולו, ולא בלשון "אסור".

(18) לברכות שם. וכ"ה בעין יעקב ברכות שם.

(19) ברכות פ"ה ס"ח.

(20) א"ח שם ס"י קא.

(21) ברכות שם לא, א.

(22) וכ"ה בכמה כ"י, הובא בדק"ס לברכות שם.

(22*) ברא"ש (וטור) ליתא תיבה זו.

מתחיל ש"לא יתפלל בלבו בלבד אלא כר", ולכן גם הא דמשמיע לאזניו בלחש הוא מצד שהתפלה בלב.

ד. הסברת הדבר:

יודע שבענין התפלה יש ב' ענינים: (א) בקשת צרכיו, (כפשוטו הדבר, ב) עבודה שבלב, כמו שלמדו מ"ולעבדו ככל לבבכם"²⁵, "איזו היא עבודה שהיא בלב... זו תפלה"²⁶.

ויש לומר, שהאופנים הנ"ל (סעיף ג) בגדר דין השמעת קול תלויים מהו עיקר ענין התפלה:

את"ל שעיקר ענין התפלה הוא בקשת צרכיו, הרי התפלה היא בעיקרה מצוה שבדיבור, כאדם המבקש צרכיו מאת המלך, שבקשתו היא ע"י דיבור.

ולפ"ז יש מקום לומר, שדיבור ה' תפלה צ"ל דוקא בקול הנשמע לאחרים, כי זהו גדר הדיבור, בשביל הזולת. דאע"פ שהקב"ה יודע מחשבות האדם, מ"מ, מצד האדם המתפלל, צ"ל בקשתו ע"ד וכמו שמבקשים ממלך בשר ודם, ולכן צ"ל בדיבור דוקא, ומזה מובן שבפעם צ"ל דיבור הנשמע דוקא²⁶.

שבה. וראה מג"א כאן ס"ב. שו"ע אדה"ז ס"ד ס"ו. סקפ"ה ג'.

ולהעיר שהב"י בבדק הבית שם כ' שראוי לחוש לדברי הזהר והתוספתא שלא ישמיע לאזניו. ובב"י שם סקמ"א כתב, ואפשר דכל שאינו משמיע לאזניו לא קרי ל' (בזהר ויקהל) דיבור (ולפ"ז תפלה לא בעי דיבור). ואכ"מ.

(25) עקב יא, יג.

(26) תענית בתחלתה (וירושלמי ברכות רפ"ד), הובא בפרש"י עה"פ. רמב"ם ריש הל' תפלה. וראה ספר המצות להרמב"ם מ"ע ה. כס"מ הל' תפלה שם. ובכותרת שבוירש הל' תפלה, "לעבוד את ה'... בתפלה". וראה ע"ד ב' הענינים שבתפלה לעיל ע' 126 ואילך. ועוד.

(26) להעיר מארחות חיים הל' תפלה (אות עב):

מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו ואם אינו יכול לכיין בלחש מותר להגב' קולו כו".

והנה אף שבכללות ל' השו"ע הוא כלשון הרמב"ם, מ"מ יש שינוי עיקרי בסדר הדברים, דברמב"ם מתחיל "לא יגב' קולו בתפלתו" ולאח"ז ממשיך "ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים כו", ואילו בשו"ע מתחיל "ולא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך כו".

ונ"ל, שהן להרמב"ם והן להב"י איסור השמעת קול בתפלה הוא מצד עצם גדר התפלה, אלא שלהרמב"ם הוא דין ב' דיבור התפלה, ולדעת הב"י דין תפלה בלחש הוא מעצם החפצא בתפלה, דמצד גדרה של תפלה, עבודה שבלב, צ"ל בלחש דוקא.

ולכן הרמב"ם בכו"ז להגדיר "השו"ע וויית הקול כיצד"²³ מתחיל "לא יגב' קולו בתפלתו", ורק אח"כ כותב, "ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים ב' שפתיו ומשמיע לאזניו בלחש", להדגיש שהמדובר הוא בדיבור של תפלה שהוא עיקר במצות התפלה: משא"כ בשו"ע מתחיל הסימן, "המתפלל צריך שיכוין כו" וּממשיך בסעיף שלאח"ז, "ולא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש", שמעצם גדר התפלה, עבודה (כוונה) שבלב, ה' מקום שיתפלל בלבו בלבד²⁴, ולכן

(23) ל' הרמב"ם שם בתחילת ההלכה.

(24) וי"ל לדעת הב"י בחולה יוצא י"ח גם בלבו - ראה ב"י על הטור שהביא מ"ארחות חיים בשם פסיקתא אם אין אתה יכול התפלל על מטתך אם אין אתה יכול ואתה אנוס מחולי או מדבר אחר אמור בלבבך שנאמר (תהלים ד, ה) אמרו בלבבכם "ולא כדברי תר"י (ברכות טו, ב) ד"ה לא - הביאו הב"י בס"י פה) כגון החולה כ"י יש לו להרהר הברכה או התפלה שנתייב בה ואע"פ שאינו יוצא ידי חובתו אלא באמירה... וה' יראה ללבב ויתן לו שכר המח-

ונמצא, שעצם גדר הכוונה מחייבת תפ-
לה בלחש.

וזהו גם הטעם שהב"י ס"ל שלא הותר
להגבי' קולו סתם כדי שאנשי ביתו
ילמדו כו', כי הדיבור בקול רם הוא
היפך גדר התפלה, וכל ההיתר הוא רק
במקרה כזה שאי אפשר לו לכיין אם לא
יתפלל בקול רם, שאז, גדר התפלה
עצמה (כוונה ומחשבת הלב) מחייבת
הדיבור בקול רם.

ה. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר שיטת
הזהר שהתפלה בלחש היינו שלא יהי'
נשמע אפילו לאזניו³⁰.

דהנה ע"פ פנימיות התורה³¹, לא זו

הקדושה ספטי' – הובא בשל"ה שער האותיות (פב,
ב). וראה אדה"ת ואר"י ע' קעו ואילך. סה"מ תרנ"ט
ע' ו' – כי זה רק גרם לעורר הכוונה, אבל מובן
דכשהאדם מתעורר בכוונה ורגש הלב, הרי קול רם
מבלבל הכוונה. וראה של"ה שם.

(30) במג"א אר"ח שם (ס"י קא סק"ג) כ' דאין
ראי' מהזהר ויקהל, ד"ל שכוונתו „שאיש אחר לא
ישמע קולו וכמ"ש הרמ"א ס"י קמ"א". וכן יש
מפרשים בזהר פרשתנו ועוד. אבל הרי כן פ' בזהר
– של"ה וכו' שבהערה 5. עולת תמיד להרחי' ענין
התפלה. החיד"א בברכ"י סק"א סק"ג (וע"ש שמסיים
„וגם אני שמעתי שכן כתבו גורי האר"י זצ"ל ו-
הכרעת האר"י ז"ל מכרעת"). מחזיק ברכה ס"י
תקפב אות ז'. ועוד.

(31) ראה לעיל סעיף א, ידיעה גם ע"פ נגלה
(גירסת התוספתא ברכות ועודי") שלא ישמע

וזהו טעם הסברא שכל האיסור ד-
השמעת קול בתפלה הוא רק איסור
צדדי („מקטני אמונה“, „מנביאי שקר“),
כי בעצם, מצד גדר התפלה צ"ל התפלה
בקול הנשמע דוקא, ורק מצד החשש
ד"קטני אמונה" נאסר כו'.

ועפ"ז יש לומר שזוהי דעת הטור
שמותר להגבי' קולו בשביל שילמדו בני
ביתו להתפלל, כיון שכל האיסור ל-
הגבי' קולו הוא רק איסור צדדי, והותר
גם בשביל טעם כזה.

יש לומר, שגם לדעת הרמב"ם שהוא
דין בדיבור התפלה, ס"ל שעיקר ענין
התפלה הוא בקשת צרכיו³² ותפילה היא
מצוה שבדיבור, אך מ"מ ס"ל דעצם גדר
התפלה מחייב דיבור בלחש דוקא, והיי-
נו לפי שתפילה היא בקשה מאת מלך
מלכי המלכים הקב"ה, וצ"ל באימה וב-
יראה, ולכן צ"ל התפלה בלחש דוקא,
שאין זה מכבודו של מלך לדבר לפניו
בקול רם, כלומר, הדיבור בלחש מורה
על האימה ופחד³³ בעמדו לפני מלך
מלכי המלכים הקב"ה.

משא"כ לדעת הב"י, עיקר ענין ה-
תפלה הוא הכוונה ומחשבת הלב, עבודה
שבלב, וזהו גם הטעם שצ"ל התפלה
בלחש דוקא, כי הדיבור בקול רם הוא
היפך כוונה עמוקה ורגש פנימי דהלב³⁴.

מכאן אתה למד שהתפלה צריכה קול בחזקה. בית
אלקים להמביט ש' התפלה ספ"י. ועוד. ואכ"מ.

(27) עיני רמב"ם ה' תפלה פ"א ה"ב.

(28) ראה שער הכוונות בתחלתו „מעולם לא
התפלל (האר"י) תפילתו בקול רם אפילו סדר
תפלה של מיושב . . להורות הכנעה ואימה ויראה
לפני השיי"ת“.

(29) ואין זו סתירה להענין דלפעמים קול רם
מקורר כוונה [נהובא בב"י לטארי"ח שם. ט"ז שם
סק"א-ג. שו"ע אדה"ז שם ס"ג. וראה גם טושו"ע
(ודאדה"ז) אר"ח סס"א ס"ד (ס"ה). ר"ח שער

(*) וראה גם תוספות ר"י החסיד ברכות טו, א
(ב) גירסא כוז בגמ' לפנינו ברכות לא, א. והחיד"א
בכ"מ (ננסמן לעיל הערה 30, וכן בניצוצי אורות
לזהר פרשתנו שם. פתח עינים לברכות טו, א) הביא
שכ"ה בתנא דבי אליהו (רפכ"ח) שלא ישמיע לאזניו
בתפלה (אלא שבביאור הגר"א הנ"ל (הערה 10)
ואפשר שגם שם ט"ס). ועוד.

(**) ראה גם הגהת רעקא לשויע אר"ח שם,
שכן משמע ברש"י יומא יט, ב. וראה בהגסמן
בשוה"ג שלפנ"ז.

בטול והתכללות . . ולכן תפלה היא בלחש ובחשאי . . בחי' ביטול במציאות ממש לגמרי והיינו בחי' השתפכות אל חיק אבי' ממש להיות כאין ואפס ממש.

ועפ"ז יובן ג"כ הא דע"פ פנימיות התורה³¹ זה שתפלה צ"ל בלחש היינו שאינו נשמע אפילו לאזני המתפלל³², כי דוקא בזה בא לידי ביטוי גודל הביטול של תפילת העמידה, שאין נרגשת מציאותו, עד שהוא עצמו אינו שומע את קול תפילתו³³.

ו. והנה בתורה אור סוף פרשתנו³⁴ איתא: „וכמו"כ יובן ענין שמו"ע צלותא

בלבד שעיקר ענין התפלה הוא הכוונה ומחשבת הלב, אלא עוד זאת, שתפילת העמידה היא תכלית הדביקות שבתפילה גופא, כידוע בענין ד' שלבים דהתפלה, שתפילת העמידה היא כנגד עולם ה' אצילות, שהוא עולם האחדות, שאין שם שום מציאות בלעדו ית'.

וזהו התוכן הפנימי של תפילת העמידה, שהוא כעומד לפני המלך³⁵, שאין זה רק תיאור מצב המתפלל, אלא ע"פ פנימיות הענינים, זה גופא הוא תוכן ענין התפלה, מה שהאדם עומד לפני המלך בביטול מוחלט.

ןיש לומר שזהו הביאור הפנימי בהלכה שבעת התפלה צ"ל „כעומד לפני המלך", ו„אפילו מלך ישראל שואל ב' שלומו לא ישיבנו"³⁶ (משא"כ בק"ש ש' התירו שאילת שלום מפני היראה ומפני הכבוד³⁷), שהוא לא רק דין בנוגע ל' מעשה, שהמתפלל נמצא במעמד ומצב ששומע ששואלין בשלומו ומבחין מיהו השואל בשלומו ורק בפועל אינו משיב לו בגלל שעומד לפני המלך, אלא זהו אמיתית מצבו דהמתפלל דזה שאינו משיב הוא לפי שבטל במציאותו].

וזהו גם הטעם שתפלה צ"ל בלחש דוקא, כמו שמבאר אדה"ז³⁸ בביאור בחי' יהודה³⁹ „שהוא בחי' הודאה הוא בחי'

לאנו. אבל לא קי"ל כן להלכה, כמפורש בטושו"ע ואדה"ז סק"א.

(32) ראה ברכות לג, רע"א. שו"ע אדה"ז ס"י קד ס"ב. וראה שבת י, א. טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סו"ס צה, כעבדא קמי' מרי"י.

(33) טושו"ע שם ר"ס קד.

(34) שם ר"ס סו. ושי"נ.

(35) תרי"א וחי' מה, ג.

(36) להעיר שזה שיך להחילוק דיוסף ויהודה, כדא' בזהר ריש פרשתנו (רה, ב) דויגש אליו יהודה הוא סמיכת גאולה לתפלה, דק"ש היא בקול דוקא (ראה טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סס"א ס"ד (ס"ה).

וראה אוה"ת יתרו ע' ב'תרפ"ט. בהעלותך ע' סס. ועוד) ויהודה הוא בחי' שמו"ע שהוא בחשאי, כמבואר בארוכה בדרוש דא"ח (ד"ה ויגש בהמשך תרס"ו ע' ק"ז. ע' תפן. ועוד).

(37) להעיר ממחזיק ברכה סקמ"א סק"ב ש' הנהגה זו שלא ישמע לאנו אינה לההמון עם. וראה ברכ"י סק"א שם, החילוק בין טעם פשוט לסוד של דברים, ש"ע סוד יוצא שלא ישמע אפילו לאזניו. [בנתיבות עולם למהר"ל (נתיב העבודה פ"ב): רק אם הוא צדיק גמור והוא שכלי או השם יתברך שומע אף שקורא אל השם בלבד בלבד (אבל הביאור שם בענין הדיבור בתפלה בלחש הוא כאו"א)].

והנהגת האריז"ל הג"ל (הערה 28) היינו בנוגע לשאר חלקי התפלה, דפשיטא דה"לחש בתפילת העמידה שלו ה' למעלה משאר חלקי התפלה.

(38) ראה סידור (קטן, סע"א). תרי"ח מקץ פה, ב. ולהעיר מעולת תמיד להרח"ץ שם: אבל כשהיא ב' לחש שאינה נשמעת לאזניו או היא רוחנית מאד מגדר טבע רוח האדם שהיא פנימיות ורוחניות יותר כו'.

(39) ולפי' מציאות הדיבור היא (רק) בשביל בירור נה"ב (ראה קונטרס העבודה פ"א בסופו. וראה תניא רפ"ח). וי"ל שגם בזה מודגש ענין ה' ביטול, שכל ענין הדיבור דתפלה היא רק למלאת רצון העליון לעשות לו ית' דירה בתחתונים, כבירור הגוף ונהיב (עיין תניא שם).

(40) מה, ריש ע"ב.

תפלה הוא בכל הדרגות, והיינו שהבייטול טול במציאות דתפילה צ"ל באופן שלא רק שכל כחות נפשו מתבטלים כאילו אינם, אלא שהבייטול חודר בכל הכחות, הרצון והמוחין ומדות ועד למעשה בפועל, היינו שהבייטול צריך להיות גם מצד מציאותם, וההודאה והבייטול שבמעשה הוא כתוצאה לא רק דהבייטול דעצם נפשו לה, אלא מהבייטול כמו שהוא בכל הכחות שלו.

ועפ"ז יש לבאר זה שלעתיד לבוא תהי' תפלת שמר"ע בקול רם:

תכלית הבייטול שאפשר להגיע אלי' בזמן הזה, גם דרגת ביטול במציאות, גם באופן שחודר בכל הכחות שלו, מכח הרצון ועד לכח המעשה, הי"ז באופן ששולל מציאות האדם, ביטול כל כח מכחות נפשו. אבל לעתיד לבוא שאז יהי' הבייטול בתכלית השלימות, עד ל"ונגלה כבוד השם וראו כל בשר יחדיו"⁴⁵, ש"הבשר מצד עצמו "יראה" אלקות, הרי בכל המציאות יתגלה שאין עוד"⁴⁶, ש"אינם שום מציאות, ובישראל יתגלה הא דישאל וקוב"ה כולא חד"⁴⁷, באופן ש"מציאותם גופא היא העצמות כביכול"⁴⁸, וע"ד מאן מלכי רבנן"⁴⁹, שמציאותם גופא היא המלך"⁵⁰, אזי תתגלה המעלה דענין הבייטול בתכלית שבתפלה, ולכן תהי' התפלה בקול רם, שענינו – גילוי מעלת הבייטול.

(מש"ח ש"פ ויגש תשמ"ז)

בחשאי הוא רק בזמן הזה שהנוק' הוא בחי' מקבל ולא משפיע, אבל לעתיד כשתתעלה להיות בבחי' משפיע כמו הדכר עצמו אז יהי' שמר"ע בקול"⁵¹ רם"י ויהי' קול כלה".

ולכאורה צ"ע"⁵², דכיון שע"פ פנימיות התורה (דעת הזהר) הענין דתפלה בלחש הוא מצד גדר ומהות התפלה, כי הוא הביטוי דהבייטול במציאות שבתפלה ש"הוא אמיתית התוכן דתפילת העמידה"⁵³ (כנגד עולם האצילות) – כיצד יתכן ש"לעת"ל תהי' התפלה בקול רם, שהוא היפך הבייטול?

ויש לבאר זה ע"פ מ"ש אאמור"ר ב' הערותיו לזהר שם"⁵⁴ בביאור הלשונות שם: "הג' לשונות רעותא כוונה תקונא הוא כי תפלה הוא במל', הנה רעותא רצון הוא כתר מלכות, וכוונה שהוא בשכל ומוחין הוא המוחין דמל' חו"ב, ותקונא הוא בהמדות דמל' שמדעתה עד הודה, [וממשך] וליחדא יחודא דמרי', הוא ברחם המל' ששם הוא היחוד וכ"מובן".

ויש לומר, שזה שמדייק אאמור"ר בג' הלשונות, "רעותא וכוונה ותקונא" שקשור עם כל הדרגות שבמל', הוא לפי שעפ"ז מבואר שענין הבייטול במציאות שב-

(40) ויש לומר רמז לזה בזהר פרשתנו שם: קול ברמה נשמע (ירמי' לא, יד) מאי ברמה דא הוא עלמא דאתי' – היינו דלעתיד לבוא, עלמא דאתי, תהי' התפלה, "ברמה", בקול רם.

(41) וביה בלקרי' שה"ש מת, ב.

(42) וראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ע' רנט ואילך. אור התורה סידור (תפלה) ע' רלו. ע' רצה. וראה גם סידור קלב, ב"ג. קלט, ב. מאמרי אדה"א דרושי חתונה ע' קסג ואילך. ועוד.

(43) ראה מאמרי אדה"א שם ע' מ.

(44) לקוטי לוי"צ ע' קצז.

(45) ישע"י מ, ה.

(46) ראה ד"ה ולקחתם לכם תרס"א.

(47) ראה זח"ג עג, א.

(48) ראה לקריש ח"ב ע' 75 בהערה.

(49) ראה גיטין סב, א.

(50) ראה תר"א וישב כו, ב.

ויגש ב

העיון דתורה (וזהו גם דיוק הלשון „אל תתעסקו בדבר הלכה“, דלשון „עסק“ מורה על העיון והפלפול): אבל במדרש נקט „דברי תורה“ סתם, שזה כולל הכל, לא דוקא עיון הלכה, ויוסף הזהירם ש- לא יתבטלו מדברי תורה (סתם) – ו- אדרבא דברי תורה סתם – היינו דיבור בתורה ותו לא, היינו מגרס „ואל תרגזו בדרך“ הוא שאם „אין ביניהן ד"ת ראיון לישרף“, כהמשך הגמ'.

ונמצא, שבגוף הענין אין כאן פלוגתא (דלמיגרס מיבעי לי' באורחא, ולעיונא – לא), אלא דלסוגיית הש"ס הזהירם יוסף שלא יעיינו בדבר הלכה, ולהמדי- רש הזהירם שילמדו (לגירסא).

וצריך ביאור מהי סברת הפלוגתא בפירוש תוכן דברי יוסף לאחיו.

ב. ונראה לומר דפליגי בגדר חיוב לימוד התורה בדרך, שיש לבארו בשני אופנים:

(א) חיוב זה הוא חלק מהחיוב התמידי של לימוד התורה בכל מקום ובכל מצב שאדם נמצא, ומקרא מלא דבר הכתובי

א. גרסינו במס' תענית: „אל תרגזו בדרך“, אמר רבי אלעזר: אמר להם יוסף לאחיו אל תתעסקו בדבר הלכה שמא תרגזו עליכם הדרך.

אבל כבראשית רבה עה"פ איתא „אל תעמידו עצמכם מדברי תורה“.

וכתבו מפרשים¹, שאין כאן פלוגתא בין הש"ס והמדרש בגוף הענין (אם יש חיוב עסק התורה בדרך) – ע"פ המפורש בהמשך הסוגיא שם „איני והא א"ר אלעאי בר ברכי שני ת"ח שמהלכים בדרך ואין ביניהן ד"ת ראיון לישרף כו' לא קשיא הא למיגרס הא לעיונא, ופרשיי „למגרס מבעי לי' באורחא אבל במלתא דמבעי לי' לעיונא לא“ (שלא יתעה בדרך); והיינו דלהש"ס – כוונת יוסף היתה שיימנעו מעיון הלכה בדרך, ולהמדרש היתה כוונתו שלא יימנעו מלימוד למיגרס.

[וזהו גם דיוק לשון המדרש „אל תעמידו עצמכם מדברי תורה“ – ולא כלשון הש"ס „אל תתעסקו“ בדבר הלכה:] בגמ' הכוונה ללימוד בעיון, ולכן נקט „דבר הלכה“ שבוזה הוא עיקר

(1) י' ב.

(2) פרשתנו מה, כד.

(3) בכמה כת"י וביל"ש פרשתנו לא הובא שם בעל המאמר. ומתחיל „אמר (להם) יוסף לאחיו“.

(4) פצ"ד, ב בסופו.

(5) ראה יפ"ת (השלם) לביר שם. נוה"ק השלם שם. כלי יקר פרשתנו עה"פ. דברי דוד (להט"ז), נחלת יעקב ומלאכת הקודש לפרשיי כאן.

(6) ראה יפ"ת, כלי יקר ומלאכת הקודש שם.

(7) בכלל הלשון „דבר הלכה“ פירושה הלכה 1099, בניגוד לשקוט ופלפול, אבל בלשון „אל

תתעסקו בדבר הלכה“, וכן משינוי ה' „דברי תורה“, „דבר הלכה“, מובן שהמדובר הוא „עסק“ ולא בהלכה פסוקה, כ"א בעיון ופלפול, כמ"ש במפרשים הנ"ל. ולהעיר מרבינו יונה לברכות (לא, א) במד"ל (שם) דאל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, אין ר"ל הלכה פסוקה (כמו שנאמר שם לפנינו בנוגע לתפלה „אין עומדין להתפלל . . אלא מתוך הלכה פסוקה“), אלא דבר הלכה סתם . . אפילו הלכה שאינה פסוקה. ע"ש.

(8) דברי דוד שם. וראה גם ט"ז אר"ח ר"ס מז

ובב"ח שם דבר הלכה“ פירושה הלכה.

(9) ואתחנן ו, ז.